
Mortalitatea infantilă din Sângeorz în secolul al XIX-lea

Elisabeta SCURTU

Cuvinte cheie: antropologie istorică, mortalitate infantilă, Sângeorz Băi, sec. XIX

Keywords: anthropologie historique, mortalité infantile, Sângeorz Băi, XIXème siècle

Situat de-a lungul Someșului, între localitățile Ilva Mică și Maieru, Sângeorzul a fost una dintre importantele așezări din această zonă. Populația sa la începutul secolului al XIX-lea era de aproximativ 2000 de locuitori¹ și a oscilat în jurul acestei cifre pe tot parcursul acestui veac.

Studiul pe care ni l-am propus are la bază consultarea fondului Registrelor de Stare Civilă Greco-Catolice din Sângeorz, păstrate la Direcția Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale. Deși dispunem de date concrete doar de la sfârșitul deceniului al doilea al acestui secol, am putut constata că între anii 1831 și 1899 au avut loc 2597 de decese înregistrate în rândul copiilor, cu o medie de 36 de decese pe an.

Conform datelor adunate cel mai mare număr de decese, calculând după categoriile de vârstă (vezi Fig. 1), se înregistrează în primul an de viață și se datorează condițiilor de viață, lipsei hranei și bolilor. Mortalitatea ridicată la naștere sau în primul an de viață este legată și de mediul în care avea loc nașterea, iar pentru reconstituirea cadrului familial din secolul al XIX-lea trebuie să apelăm și la sursele etnografice. Venirea pe lume a unui copil avea loc de multe ori acolo unde se nimerea, pe câmp sau acasă, pe un așternut improvizat din paie, fân, cârpe, haine, pături sau țoluri, într-un mediu nesteril, fără medicație și asistență de specialitate. Mamele erau ajutate doar de moașă care era rudă, apropiată a familiei, vecină sau femeie din sat pricepută la moșit sau moașa diplomată care în Sângeorz în a doua parte a secolului al XIX-lea era Irina Foca Arman. Dintre femeile cu experiență care au asistat mai multe nașteri amintim pe Parasca Dărăban, Maria Ion Buia, Maria Rambulea, Varvara Sohorca, Palagea Simionca, Tecla Haliția, Elena Paramon Pop și altele.

Tot moașa îngrijea de lăuză și de nou-născut timp de câteva zile, fiind răsplătită de părinți cu diferite daruri sau bani. Una dintre atribuțiile moașei era de a boteza pruncul dacă acesta avea grave probleme de sănătate și exista riscul să moară înainte de a fi botezat de preot, iar matricolele abundă cu exemple de acest fel. În 19 august 1881, fata „căzută” a lui Irimei Ion Ciocan a avut o naștere grea, nou-născuta fiind slabă „a fost botezată de moașa Irina Foca Arman numai cu formula botezului și a murit în aceeași zi”². Spre sfârșitul anului a trecut prin aceeași situație și pruncul Elenei Anton care a fost „botezat chiar în durerile nașterii și a murit atunci”³. Exemplele pot continua cu pruncul fetei de țigan Floarea Irina Ciubotariu născut, botezat și decedat în 11 februarie 1884⁴, cu fata lui Simion și Saveta Onia în 21 februarie 1885⁵ părinții au retrăind aceeași experiență și un an mai târziu⁶, cu

1 Pompei Boca, *Populația județului Bistrița-Năsăud între anii 1720-1870*, în *File de Istorie*, IV, 1976, p.306.

2 Direcția Județeană Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale, Fond Registre de Stare Civilă Greco-Catolice 55 (în continuare DJB-NAN, FRSCGC), dosar 1138, filele 23-24.

3 *Ibidem*, filele 26-27.

4 DJB-NAN, FRSCGC, dosar 1139, filele 54-55.

5 *Idem*, dosar 1138, filele 77-78.

6 *Ibidem*, filele 16-17.

prunca Ioana Flore în 6 iunie 1887⁷, cu Ioan Onia în 6 august 1887⁸, Nastasia Spaimocu în 25 ianuarie 1889⁹, Ioana Joja în 12 iunie 1890¹⁰, Ioan Strâmbu în 7 iulie 1890¹¹, Ioana Joja în 27 iunie 1891¹², Ioana George în 8 mai 1894¹³, Maria Arman în 13 martie 1895¹⁴ etc.

Tot în această categorie trebuie incluse și cazurile de „avort și ucideri de prunci”, problemă supărătoare ajunsă nu doar în atenția autorităților bisericești ci și la conducerea regimentului. O scrisoare detaliată a vicarului Ioan Marian din 12 martie 1840 îi învâța pe preoți care erau responsabili de bunăstarea sufletească a poporenilor în legătură cu ce trebuia făcut „spre depărtarea acestui rău, ce strică neamul și rușinează creștinătatea”¹⁵. Drept urmare, în timpul anumitor sărbători preoții și dascăli trebuiau să-i sfătuiască pe credincioși asupra „învățaturii despre mărimea păcatului acelor muieri și fete, cari își împedecă rodirea pântecelui cu beuturi de leacuri, sau cu orce fel de zămuri și care își fac să lapede pruncul zămislit, ori cari îl omoară născându-l sau după ce l-au născut”¹⁶, vinovați fiind nu doar „părinții, neamurile și vecinii cu toții dimpreună cei ce au știut de fapta ei și n-au îndreptat-o, n-au spus-o la cei mai mari, precum și cei ce au îndemnat sau învățat a face aceea fărădelege groaznică (...) că de acele pedepse se fac vinovați, cei cari aduc pe fete sau femei la păcat, apoi le îndeamnă sau le dau leacuri sau le ajută, ca să lapede sau să omoară pruncu. Ibovnicii și curvoii aceștia se vor cerca și cu deadinsu se vor pedepsi și s-or vesti în tot Regimentu. E a lor datorie, dacă au înșelat pe amărâta de femeie ori fată spre curvie, să o apere, să nu facă și omor de om adecă păcat *îndoit*”¹⁷.

Copiii decedați cu vârste cuprinse între 1-10 ani au fost în general victimele bolilor. Pe parcursul secolului au existat câteva epidemii de holeră, difterie sau vărsat de vânt care au făcut numeroase victime. Totuși, odată cu înaintarea în vârstă mortalitatea scade vertiginos, astfel pentru al treilea prag, cel al copiilor cu vârstele cuprinse între 10-14 ani, s-au numărat numai 123 de decese.

Din perspectivă cronologică, anii cu spor natural negativ au fost aceia în care s-au înregistrat calamități naturale sau diferite epidemii. Anul 1814 a fost unul de grea încercare nu numai pentru locuitorii Sângeorzului ci și pentru întreaga Transilvanie, fiind cunoscut în istoriografie ca „marea foamete”. Cauzele acesteia au fost reduse de Ioan Ciorba la trei. În primul rând se numără creșterea populației și implicit creșterea cantității de hrană necesară, urmată de războaiele napoleoniene care prin cererea unui număr mare de recruți a scăzut numărul brațelor de muncă în gospodăria punând în pericol agricultura care revenea acum în mare parte femeilor și în al treilea rând condițiilor meteorologice¹⁸. Pentru valea Rodnei însemnările arată că începutul acestei perioade s-a petrecut între 1785 și 1787 când au fost ani neroditori, cu prețuri foarte ridicate¹⁹. Apoi, între 1790-1800 majoritatea bărbaților erau plecați în războaie, se resimțea acut nevoi de brațe de muncă în agricultură²⁰. În anul 1806 recolta a fost foarte slabă, la fel și în anul 1808, abia din 1814 întrezărindu-se importanța cultivării cartofului²¹. Cantorul Dumitru Cordoș din Sângeorz însemna pe una din filele Octoihului tipărit la Blaj că „în anul 1814 a fost mare scumpete adecă miera de mălai patru zloți și de grâu cinci și șase zloți”²². În 1814 o poruncă vicarială cerea preoților să

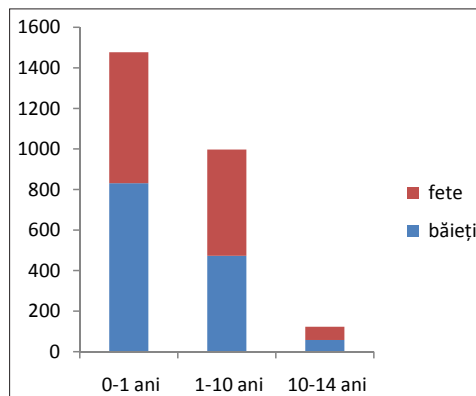

Fig.1. Graficul copiilor decedați pe categorii de vârstă

7 *Ibidem*, filele 94-95.

8 *Ibidem*, filele 95-96.

9 *Ibidem*, filele 110-111

10 *Ibidem*, filele 124-125.

11 *Ibidem*, filele 125-126.

12 DJB-NAN, FRSCGC, dosar 1134, filele 9-10.

13 *Idem*, dosar 1139, filele 37-38.

14 *Ibidem*, filele 45-46.

15 Ștefan Buzilă, *Documente bisericești, în Arhiva Someșană (AS)*, Năsăud, 1936, nr. 18, p. 407.

16 *Ibidem*.

17 Ștefan Buzilă, *op.cit.*, p. 408.

18 Ioan Ciorba, *Marea foamete din Transilvania din 1813-1817*, Editura Arca, Oradea, 2007, *passim*.

19 Virgil Șotropa, *Răboaie din trecut*, în *AS*, Năsăud, 1926, nr.4, p. 96.

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 DJB-NAN, Fond Anton Coșbuc, dosar 12, fila 338.